

78.7
4
10
Pr
Poštšina plačana v gotovini

Cena 2 Din

DRAMA

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI 1931/32

Dve nevesti

Premijera 4. novembra 1931

25. I. 32

IZHAJA ZA VSAKO PREMIJERO

UREDNIK : FR. LIPAH

*Novosti za damske
plašče pravkar došle!*

**A. & E. Skabernè
Ljubljana**

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

Izhaja za vsako premijero

Premijera 4. novembra 1931

Josip Vandot:

Cvetko Golar

Trideset let je že od takrat, ko sem ga srečal prvič. Bil je slučaj, kakršnih je v našem življenju na tisoče, ki pa jih ne pozabimo do konca svojih dni, temveč so nam vedno pri srcu in se nasmejemo, če se jih spomnimo, z veseljem, kolikor ga pač premoremo v svojem neznatnem življenju.

Gorenjski fant je zašel v osrčje Dolenjske, v ono osrčje, ki je pač tako strašno nasprotno življenju trdih gorenjskih duš, nezajočih, kako bi se pač prilagodili mehki razgibanosti in prožnosti, ki sta edina in prava karakteristika ljudi, živečih v največji skladnosti z okolico dolenjskih vinskih gričev. Golar je prišel maturirat na novomeško gimnazijo z najboljšimi in najtrdnjejšimi sklepi ukaželjnega fanta.

Za mlade literate je bila pač takrat najenostavnejša pot do spoznanja — gostilna. Zvečer naju je z Milanom Pugljem ugrabil z mestnega trga in povabil v skrito kandijsko gostilno, kjer smo do pozne ure kritično premostrili vse zadeve, tičoč se tedanje razborite literature. Golar je bil trd kakor vsak Gorenjec njegovega kova, a Milan Pugelj krotka in mehka dolenjska duša, ne poznavajoča grdobij in živeča v neki brezbrizni omamnosti in idealnem oportunizmu. Študiral sem že oni večer ti dve osebnosti, ki sta nekaka tipična predstavnika naše moderne literature, ki ne more niti naprej, niti nazaj. A da sta si bila ta dva kontrasta v življenju najboljša prijatelja in poznavalec drug drugega, mi je še danes v resnici uganka.

Oni večer sem pričel študirati Golarja kot človeško osebnost in kot nemirnega duha, ki je posegal v naše duševno življenje z nežno, skoro deklško roko, dasi je imel in še ima v svoji osebni naravi vse znake najtrše gorenjske grče. Skladnosti duše in telesa v njegovi osebnosti ni prav nič in človek se mora resnično truditi, kako da nista že davno prišla v oster konflikt. A kdor pozna njegovo naklonjenost in ljubezen do Milana Puglja, tega tipičnega dolenjskega človeka, si more vsaj v majhnem obsegu predstavljati Golarjevo dušo in njegove misli, a še bolj toploto njegovih globoko zasnovanih in doživetih misli.

Trideset let ga študiram, a kljub temu ne morem priti do dna skrivnosti, ki je razodeta v vsem Golarjevem snovanju, a še najmanj dognati skrivnost, ki je zapopadena v njegovi poeziji in v njegovem vsakdanjem življenju. Velik psiholog in obenem velik poznavalec resničnega življenja bo moral biti oni, ki bo z vsemi termini dognal in natančno razložil, kaj je bil Golar kot osebnost in kaj je kot duh, ki snuje daleč od sebe samega niti življenja, onega življenja, ki mu je pripadal v najmlajših dneh, a se je umaknil od njega, menda samo zato, da ga oddaleč lažje in boljše presoja.

Begunec iz sorškega polja, škrjanec onih njiv, ki večno prepevajo, ponočni vasovalci pod dekliskimi, z nageljmi zastrtimi linami, zaljubljenec v trdi, a vendar romantični maniri, trubadur vaških deklet v samotnih nočeh, ko po vasi dehti samo naravna, gola ljubezen, a vendar tudi kvantač, ki si iz same čustvene ljubezni ustvari svoje dekle za kvanto, pa z grohotom pripoveduje to kvanto, kamor ga privede njegov bohemski korak. In kako naj si človek potem ustvari trezno, v vseh potezih harmonično celoto, ki bi predstavljala Golarja v pravi človečnosti in v pravi duhovnosti? Meni je v resnici nemogoče in vse študiranje trideset let pomeni prav toliko, kakor da sem čital zbirko kitajskih poezij v originalu.

Tak poet je naravno moral stopiti v Talijin hram, ker ga je prirojeni nagon silil tja, kamor si v svoji fantovski zadregi skoro ni upal. Da bi imel Golar pretkane in gosposko uglajene manire in premišljeno gibkost, bi nam bil ustvaril drame, a skoro gotovo komedije, ki bi bile s trdo roko posegle v naše razdvojene socialne razmere in jih s krohotom mrevarile do skrajnosti. A primanjkuje mu veselja, da bi se zarinil s krvjo in mesom v konvencionalnost in razdrapanost laži-življenja moderne družbe, ki jo mora kot kmetiški človek prezirati in sovražiti iz dna duše, prezirati do te meje, da je noče niti poznati, a kaj šele, da bi se pečal z njo.

Kmetiški vinogradnik in fant, ki živi v divjem zakonu s sorško naravo in obenem z razgaljeno, divjo bohotjo pokrito slovensko gorico, je moral poseči pač tja, kjer je njegov svet že od matere časov. Njegove in njegovih drugih razposajene kvante so morale najti živega izraza in preiti iz abstraktnosti v resničnost tega sveta. Novele so bile preokorna posoda, da bi mogle zdržati silnost in razgibanost njegovih kmetiških, v živi naravi skaljenih misli in trpkih besed. Iskale so svojega pravega izraza in so ga po dolgem obotavljanju našle tam, kjer so ga ravno iskale — v gledališču.

Vdova Rošlinka, vesela vdova po fantu Golarju in ljubljenska njegovih smejočih se misli, je gotovo pristna karakterizacija njegove osebnosti in še bolj duhovnosti. Kar je dosegel s to svojo prvenko, je nekaj, kar jasno kaže njegov temperament in še bolj njegovo poznanje onega življenja, ki ga ne bo zatajil in tudi ne

pozabil nikoli. Vdova Rošlinka mu je stala ob zibel, a ne samo kot komedijografu, temveč zdi se, da je Rošlinka v resnici kumovala tudi življenju, ki ga Golar še ni izgrešil nikoli, a ga menda tudi ne bo.

Ljudje si domišljujejo, da znajo podrobno presojati življenje, ki se kaže v prav skriti meri po našem maloovazevanem zaselju. Po njihovem naziranju je to življenje omejeno z določnimi mejami, prožeto od trudne vsakdanjosti in morečega fatalizma. A da temu ni tako, je pokazal Golar prav razločno; po njegovi sodbi je kmetiško življenje prav tako razgibano kot življenje civilizirancev po mestih in nima prav nič opraviti z onim nadnaravnim fatalizmom, ki mu ga prisojajo ljudje, ki so poizkušali Golarju onemogočiti njegovo realistično slikanje. Da se njegova »Zapeljivka« ni mogla izkazati tako kot »Rošlinka«, je krivo vse kaj drugega kakor pa razsodba ljudi, ki iztikajo po krivih potih razumevanja naših kmetiških ljudi. »Čarobna roža« je pa romantična igra, ki je izven Golarjevega sveta in zveni prav zaradi tega tuje. Ne vem, kako bi se obnesla, ker ji manjkajo drobci Golarjeve osebnosti.

Zadnje njegovo delo »Dve nevesti« sta pa vzeti spet iz direktnega Golarjevega perivoja. Golar, mladi kmetiški fant s silnimi izkušnjami starega kmetiškega očanca, reže tu brazde na njivi svojega lastnega doživetja in okolice, katere srce pozna tako, da se igra z njegovimi najtanjšimi utripi. Reže pa brazde prav od tam naprej, kjer se je ustavil pri »Rošlinki«. Njegova posebnost pa je, da nam slika ljudsko življenje od one strani, ki se ji niso upali in znali približati niti Jurčič, niti Kersnik, niti Finžgar. Premijera »Dveh nevest« bo pa pokazala, kako je Golar ostal zvest samemu sebi in koliko sil je izrabil, da je v tej komediji spopolnil lik svoje karakteristične bistvenosti in stremjenja, da nam pokaže globino onega življenja, ki je znak vsega njegovega literarnega delovanja.

Težko je Golarja analizirati, ker je človek prav posebne vrste in je v svoji naturi tako sam svoj, da ga ne moremo na noben način kategorizirati. Proučevanje njega samega ne pomaga prav nič, ker bi prišli skoro gotovo do zaključkov, ki so diametralno nasprotni njegovi resnični bistvenosti. Njegova prava natura se bo izkristalizirala šele po njegovi smrti, ki naj pa ostane od njega daleč še dolgo vrsto let, ker je prišel na svoji veseli in žalostni poti šele tik do viška svojega umetniškega ustvarjanja.

Cvetko Golar, katerega prijatelj sem med nebrom drugih tudi jaz, je bil spočet ob času, ko na našem Gorenjskem »njiva zori«, ko »slak na ovsu jezdi«, ko »mak s purpalo sva-tuje«, ko pošilja noč na soparico dneva vihar in blisk in grom, ko se nato v mirno, z biserno roso ovenčano solnčno jutro raz-lega petpedikanje prepelice, smeh žanjic in koscev in žvrgolenje škrjančka, ki se vzpenja s svojo pesmijo »kot po lestvici v ne-besa«.

Rojen je bil torej v prvih dnevih majnika l. 1879. v vasi Gosteče blizu Škofje Loke ob reki Sori pod Osolnikom na kraju Sorškega polja. V šolo je hodil v Škofjo Loko in v ljubljansko gimnazijo, kjer sva se tudi v četrtem razredu sprijateljila. Od tistega časa naprej naju je ločila vselej le bridka usoda. Prvič jeseni l. 1897., ko sem se udeležil s Kettejem, Drenikom in drugimi velikega izhoda revolucionarjev iz ljubljanske na novo-meško gimnazijo. Drugič jeseni l. 1900., ko sem pustil Golarja in Murna v stari cukrarni in moral k vojakom, odtam pa v Ru-sijo. Tretjič pa, ko se je oženil in odšel na svoja posestva v Lju-tomeru in v Jeruzalemskih gorica.

Golar je sad matere-narave v njeni zreli poletni dobi, polni največje moči in odločnosti. Mogočna je njegova postava, umer-jene so njegove kretnje, ustaljeni njegovi svetovni nazori. Od začetka pisateljevanja pred dobrimi tridesetimi leti pa do danes je ostal isti sin kmečke matere, isti otrok solnca v zenitu. Pristna gorenjska korenina je, odkritosrčen, naravnosten, skriten le včasih in samo toliko, da sebi in drugim ne škoduje, malo šegav, malo hudomušen in zelo redkokrat malce robat, kot je pač naš pristni gorenjski kmet; takšen je v življenju in takšen je tudi v vseh svojih delih.

Kakor preide lepo poletno vreme večkrat v kratko nevihto, da potem še lepše solnce sije, tako zaide tudi naš sin poletja včasih malo s svoje trdno načrtane poti in tedaj je najlepši. Dve naturi se namreč vedno borita v Golarju, obe sta vzklikli iz iste kmečke prsti: ljubezen do rodne grude in veselje do bohem-skega življenja. In čim starejši postaja, tem večjo moč dobiva prva in tem bolj v ozadje stopa druga natura, a premagana ne bo nikoli.

Krasne stvari sem slišal o Golarju iz njegovega boheemskega življenja tedaj, ko sem bil jaz na Ruskem, stvari, ki te osveže kot planinski zrak. Tako lepo, tako naivno brezskrbno ne zna sedanja generacija nič več živeti. Brutalna vsakdanjost ubija v mladini zgodaj vso naivnost, vsak idealizem.

Vidim Golarja, kako se zbudi proti jutru na ležišču v magi-stratnem zaporu. Na vrata udrihajo z vso silo pesti, skozi priprta vrata se prikaže glava mestnega policaja, ki v strahu kriči: »Baraba! Sabljo sem, ki si mi jo ukradel, če ne, gorje tebi!«

Golar si mane oči: Ali je res, ali se mu sanja? Naenkrat začuti poleg sebe nekaj trdega, ostrega in hladnega. Res, sablja je, policijska sablja... Kako je prišla v njegove roke? — Vzame jo in gre proti vratim, da jo odda. Vrata se zaloputnejo: človek ima strah pred razbojnikom. Ko prideta še dva policaja na pomoč, odpro zopet vrata in vzamejo sabljo...

Ali pa ona iz Celja, ko je bil urednik »Domovine«. Golar se je preselil na novo stanovanje. V starem stanovanju je hodil v sobo lahko kar skozi okno. Ponoči se zbudi na novem stanovanju, gre k oknu in stopi iz drugega nadstropja na — cesto. Neki okoliški voznik ga najde na vse zgodaj pobitega in nezvestnega na tleh. Toda Golar se kmalu izliže, saj ima železno naravo in močan je tako, da ti brizgne, če ti stisne roko, kri izza nohtov.

Golarja so ljubljanski mestni policaji že po glasu spoznali. Če je ponoči domov grede zavriskal kje pri svetem Petru, ga je zapisal policaj, ki je stal čeprav pri svetem Jakobu ali pa kje v Trnovem. In moral je plačati globo, kadar je imel dovolj denarja.

Vendar so ga na policiji radi imeli. In ko je med svetovno vojno enkrat v polnočni uri sredi polne dvorane stopil v kavarni »Evropa« na mizo in zapel na ves glas »Hej Slovani!«, se mu ni nič hudega zgodilo.

Takih in sličnih dogodkov je v Golarjevem življenju vse polno in če bi jih Golar sam opisal, bi imel dovolj snovi za svoje novele in komedije do konca življenja.

J. Daneš:

Potujoči igralec*

I. Kako sem postal igralec.

Nekega majskega dne 1. 1899. smo opazili na ulicah našega mesteca Sisak precej tujih obrazov, moških in ženskih. Z materjo sva ravno slonela na oknu in gledala te ljudi, ki so hodili od hiše do hiše. Tudi nas so počastili s svojim obiskom. Z veliko zgovornostjo so pozdravili mojo mater:

»Dober dan, gospa! Imate mogoče opremljeno sobo? Mi smo namreč igralci.«

Že to je zadostovalo, da je mati prav odločno odgovorila:

»Nimam!«

Sleherni bi na ta »nimam« pobral šila in kopita, ti gospodje pa se niso dali odgnati, nasprotno, celo izvohali so na mah, da je soba v pritličju s posebnim vhodom kakor nalašč za »gospoda direktorja«.

Moja mati se je na vse kriplje branila in dokazovala, da nima sobe, oni pa so neprestano silili vanjo in končno je prepustila sobo za »gospoda direktorja« za osem dni. Ko so dobili ključ od

* G. Daneš-Gradiš je brezdvomno zadnji slovenski potujoči igralec. Dal nam je na razpolago nekaj odlomkov iz svojih »Sponinov«, ki jih namerava izdati v knjigi. Obsegajo dolgo in pestro življenjsko pot našega umetnika od 1. 1899. do njegovega angažmana v Ljubljani 1. 1902. — Op. uredn.

hišnih vrat, so pripomnili, da »špediter takoj pripelje prtljago«, se poslovili in odšli.

Z materinega obraza sem natančno čital, da ji ta obisk ni bil prav nič všeč, jaz pa sem se ga na tihem silno veselil.

Kmalu na to je pridirjal upehan mlad človek s plakati pod roko. Komaj je pomolil plakat, že se je vsulo iz njega kot ploha:

»Dober dan, klanjam se, sluga sem pokoren! Nocoj otvoritvena predstava! Krasen komad! Priporočam se za cenjeni obisk!« In že ga ni bilo več.

Mati je direktorjevo sobo lepo pripravila, čakala kdaj bo prišel, toda ne direktorja, ne špediterja s prtljago ni bilo od nikoder.

Jaz pa vso noč nisem zatisnil očesa. Po glavi mi je rojil samo »gospod gledališki ravnatelj«. Moj Bog, še nikoli nisem bil v blaženi bližini gledališkega ravnatelja! Premetaval sem se po postelji, zaspati pa nisem mogel. Na vse jutro sem oprezoval okrog njegove sobe in končno se mi je sreča nasmehnila, vsaj kot se je meni zdelo. Namesto ravnatelja so se namreč vselili v sobo oni trije igralci, ki so iskali sobo za »gospoda direktorja«, samo da bi jo lažje dobili. Nič zato! Takoj smo sklenili prijateljstvo in dobil sem šop prostih vstopnic za vse predstave. Tako smo se vzljubili, da so odslej nastopale pri predstavah celo moje obleke, čeprav so bile tem gospodom nekoliko premajhne.

Dan za dnem so igrali in mene ni manjkalo pri nobeni predstavi. Predzadnja je bila »Poslednji Zrinski«. Zelo sem bil žalosten. Sedel sem kot ponavadi na prostem sedežu, kar stopi pred me igralec, ki je bil že maskiran in mi tik pred predstavo šepne nekaj na uho. Debelo sem pogledal, v glavi se mi je zavrtelo in vročina me je spreletela. Vstal sem in kot v sanjah blodil za igralcem, dokler nisem pritalval za kulise. Ker so bili vsi igralci zaposleni na odru, ni bilo nikogar pri zastorju. In to nalogo so meni poverili!

Moja usoda je bila zapečatená.

Krčevito sem držal za vrstico in v tej grozansko važni ulogi sem bil kakor od elektrike ošinjen. Po glavi mi je brnel in brnel venomer »Igralec!«

Sklep je bil storjen in po predstavi zaupam svoj načrt gospodom igralcem in jih prosim, naj me peljejo k gospodu ravnatelju.

Tam sem uspel. Ravnatelj me je sprejel in povedal, da gre potovanje iz Siska v Hrvatsko Kostajnico, kjer moramo biti že pojutrišnjem. Obenem mi je podelil ulogo dvornega kaplana v »Poslednjem Zrinskem«, torej v igri, pri kateri sem kot »gost« prvič dvigal in spuščal zastor.

Domov grede sem samozavestno stopal; gluhi in slepi za vse stvari okoli mene kot mladenič, ki se je prvič zaljubil. Pred očmi so mi plavali venci, trobojnice, šopki, gromoviti aplavzi in v duhu sem se priklanjal pred rampo navdušenemu občinstvu. Prelepi načrti, triumfi, slava!

Bog ve, kam bi še priplaval v tej zamaknjenosti, da nisem z vso silo treščil v podstavek petrolejske svetiljke in si preklal na dvoje svoj novi Girardi-slamnik. »Črepinje pomenijo srečo,« sem zamrmral in obenem opazil, da jadram po popolnoma napačni ulici domov.

Zjutraj me je bolela glava, po kosteh me je trgalo, bil sem poln načrtov — toda za nobeno rabo, kar si lahko mislite.

Komaj sem dočakal večera. Ko sem sedel pri poslovilni predstavi »Šokici«, narodni igri s petjem, sem se ponosno oziral okrog sebe in najrajši bi zavpil na vsa usta: »Le pogledjte me, jaz sem tisti, ki je sprejet, jaz grem z igralci, vi, ubogi zemljani, pa boste še slišali o meni!« Neizmerno sem preziral vse okoli sebe — zakaj, to mi še danes ni jasno. Črhnal pa nisem nikomur besedice, ker sem dobro vedel, da se bodo moji lepi načrti razbili v nič, kakor hitro bi jih zavohal moj oče, ki je gledal v meni bodočega bančnega gospoda. Bil sem namreč nastavljen v Kreditni banki v Sisku in to je bila pač zavidanja vredna služba, tako da so nekatere mamice že računale name.

Po predstavi sem ponižno naprosil svoje bodoče kolege, naj vzamejo ono mojo izposojeno obleko kar s seboj, da bi se tem lažje in neopaženo izmuznil iz očetove hiše. To uslugo so mi drage volje storili in družba je na vse jutro odpotovala.

Jaz pa sem vso noč gruntal in gruntal, kako bi prišel do denarja. In sem jo pogruntal.

Zjutraj kupim menico, jo izstavim na 100 kron in podpišem ali, naravnost povedano — nič ne tajim! — prekopiram podpis svojega očeta in matere.

S to pristno menico jo mahnem v banko in razložim direktorju, da oče nujno rabi omenjeno vsoto. Kaj je bilo bolj razumljivo, kot to, da mi je dal ravnatelj parafo in blagajnik denar!

Vest mi je na ves glas očitala ta prestopek, toda v ušesih mi je pozvanjalo še glasneje: »Igralec, Kostajnica!« in še bolj močno: »Poslednji Zrinski, Dvorni kaplan, Dvorni kaplan!«

Saj bom prištedil v treh mesecih gotovo toliko, da izkupim menico in starši ne bodo zvedeli ničesar...

Ravnateljja sem naprosil za dopust, češ, da grem z očetom po nujnih opravkih v Zagreb, poslovil sem se nemo od svoje pisalne mize, sobe in banke. Zdirjal sem domov, vzel zavojček perila iz kleti, kamor sem ga že ponoči spravil. Napisal sem staršem na listek, da grem na dopust v šumo, kamor me je povabil prijatelj Dado, sin uglednega lesnega trgovca.

Čez deset minut sem že sedel v železniškem vozu. Ko je vlak zadrdral, se mi je sicer olajšalo srce, toda skozi okno sem skrivaj gledal na našo hišo, na Sisak... Z Bogom, lepa otroška leta, igre, pravljice, z Bogom vsi prelepi mladostni spomini! Glava mi je omahnila, oči so se mi orosile, toda železna kolesa so neprestano pela eno samo:

»Dvorni kaplan!

Poslednji Zrinski! Igralec!«

(Dalje prih.)

Razno

Pitojev v gledališču Tristana Bernarda. Pitojev se je s svojo rusko igralsko družbo za mesec dni nastanil v Parizu, kjer je pričel gostovanje z Goldonijevo »Lepo krčmarico« (Locandiera) v Crémieuxovi novi predelavi. »Vse Goldonijeve komedije so simfonične in zaležejo z zapletenostjo epizod, z množtvom silhuet, z barvitostjo in ozračjem več ko s čistostjo linije. Enako je z dvogovorom. Kdor ga okrajša, je izdal Goldonija...« Seve, Goldoni je Benečan 18. stoletja, ki govori svojim vrstnikom in sodobnikom. Vendar ta prevelika vernost in zvestoba nasproti njemu je v nekem pogledu pravzaprav — izdajstvo: namreč v tem, da so Goldoniju dali za poslušalce pariško občinstvo 20. stoletja. Tako je današnjim gledalcem ta teater zgolj izobraženska zabava, prispevek k zgodovini gledališča.

*

Ariel in Kaliban. Pariški Odeon igra to Baudoinovo trodejanko, ki je poprej že prejela Briexovo nagrado od Francoske Akademije. Obdeluje pa prizor iz Rusije: Tolstoj postane smolec in sešije par čevljev. Podari jih sosedu krpaču Gerasimu, ki pa jih proda in zapije. Tolstoj je dal zgled ponižnosti in nesebičnosti, obenem pa podpira lenobo in pijanost. Pisec takisto kaže nevarnosti slabo razumljenega apostolstva. Še očitneje se to zasveti ob paru škornjev, ki jih učeni kopitar izroči izpravniku ali komisarju, češ, naj jih nese Gerasimu, to pa vprav tedaj, ko je zanikrni sosed prišel v zapor. Izpravnik jih obdrži zase, Gerasimu pa pokloni svoje ponošene in pošvedrane šlabedre. Ti škornji zadobijo čudežno moč. Gerasim jame izdelovati cele kope obuvala, da brezplačno preskrbi vse selo, izpravnik pa zapre svojo beznico, da očuva narodu zdravje. Učinek pa? Gospodarsko ravnovesje se domala poruši. Hoteč osrečiti bližnjega, je Tolstoj hudo ogrozil družbo. Ariel je priklICAL nasprotno sile Kalibanu na glavo. Na koncu igrokaza nekam obupan prepusti človeštvo samo sebi, vaščani pa se vrnejo k prvotnemu delu.

Iz umotvora se da za silo razbrati tale teorija Herberta Spencerja: vesoljna nesebičnost bi bila protivna koristim družbe, ki potrebuje za svoj obstanek poedinih egoizmov. Iz čevljev Leva Nikolajeviča poteka ta nauk, da družba prav stori, kar stori. Je li to jako novo?

*

S kongresa kritikov na Portugalskem. Predlanski sestanek v Pragi je bil izrazito deloven, lanski v Bukareštu in letošnji na Portugalskem bolj družaben. S prisrčnim sprejemom so hoteli Luzitanci opozoriti svet na nekdanjo svojo slavo. Goste je menda spremljal tudi naš rojak, R. Knapič, vseučiliški profesor za germanistiko v Lizboni. Luigi Pirandello, priljubljen po svoji skromnosti, je za to priliko prihranil še neuprizorjeno

enodejanko »Un sogno — ma forse no« (Sen — morda pa tudi ne) za narodno gledališče v prestolnici. Od domačih piscev se je igrala: »O fidalgo aprendiz« (plemič-vajenec), humorna npravstvena slika, predhodnica Molièrovemu »Meščanu plemiču«, ki jo je spisal Manuel de Melo (1611.—1666.). Komedijska priča o znatni višini današnjega portugalskega gledališča. Isto je reči o govornem in zvočnem filmu »A Severa« po istoimenskem romanu Leitao de Barros-a. Težje stališče ima glasba. Zanimiva je ljudska muzika, toda prehod v umetno še ni organsko izveden: po večini se še poje po italijansko! Češko godbo dobro poznajo, zlasti Smetano. Nove predloge so zasnivali tokrat osobito Portugalci in Belgijci, od teh n. pr. H. Lejeune, tajnik belgijskega združenja »Union de la presse dramatique belge«. Zajemljive misli so izrekli posamezni odseki, n. pr. za dramsko umetnost in glasbo. Posebno so se lasali za CIC (carte internationale critique, mednarodno legitimacijo). Naslednji zbor je določen za Atene.

*

Rusko gledališče v Moskvi, prej Koršev teater, igra Lidijske Sejfuline »Razkroj literatstva«, pripravlja M. Narokova »Versajski mir«, Švarkinovo dramo iz življenja delavskega razumnštva, B. Romašova igrokaz o deželni obrambi ter »Življenje se spreminja«, čigar proletarski pisec ni točneje naveden.

*

Revolucijska pozornica napoveduje Sergeja Tretjakova, ki je že spisal »Tuli, Kitajska!«, novo delo: »Redimo zemljo«, kjer prikazuje kolektivno gospodarstvo v severnem Kavkazu. Tairova Komorno gledališče prinese dve novosti, Kočino »Dekle« in Arbuzovljev »Raj«.

*

Georges Berr: »Les Autres«. Théâtre Saint Georges v Parizu je otvoril letošnjo sezono s to učinkovito trodejanko, izvrstno karakterno komedijo s staro snovjo — sebičnostjo, kakršno so že obdelovali Labiche, Meilhac, Augier. Samopridnež te igre je človekoljuben senator, ki zna sebi v korist delati na tak način, da so vsi njegovi koraki na zunaj videti storjeni v prid bližnjemu. Egoista izborna podaja Harry Baur, njegovo tajnico pa razborita začetnica Devilliersova.

*

Cifra ali mož. Pariški Théâtre des Variétés, ki je po tolikem času odstavil srečnega »Topaza«, uprizarja Verneuilovo peterodejanko »Pile ou face« (cifra ali mož), zgodbo sina iz dobre hiše, ki gre med boheme, da živi z zlaganjem in pevanjem kupletov po Montmartru ob strani Majke, srčkane romunske študentke. Snov ni bog ve kaj nova, vendar zabavna in dobro zgrajena. Junaka igra pisatelj sam, njegovo izvoljenko pa Romunka, gospa Elvira Popescu.

*

Usodna tragedija. V zadnjih tisočletjih je duhovno opravilo nekih slojev zanimanje za vzornost, kakršna se zrcali v legendi, nič manj n. pr. pri Pindarju nego v srednjeveškem legendnem pesništvu. Ob drugih dobah se zanimanje obrača bolj k znamenitostim, n. pr. razna antika, 16. stoletje, naša sodobnost. »Pisane zgodbe« Aelianove iz 2. stol. po Kristu, čisto ponatisnjene zbirke historij, zgledov, memorabilij, anekdot, šal, burk, glum in smešnic stoje na isti višini kakor današnji »razgled po svetu« naših novin. Bistvo memorabilij je razjasnil A. Jolles lani v spisu »Einfache Formen«. Nadaljuje pa ga letos Otto Görner s privlačno študijo »Vom Memorabile zum Schicksals-tragödie«. Resen časnikarski dokument, brzojavka iz Beograda z dne 1. dec. 1927. o nečuvni nesreči vaše družine v Kruševici v Hercegovini, služi za izhodišče. Slično dogodivščino javlja iz Bukarešte telegram 21. jun. 1929. iz sela Halmagy pri Braševem (Kronstadt). Enako poročajo razne novine iz različnih, navadno malo znanih krajev. Toda taista rodbinska katastrofa stoji že v prvi izdaji Grimmovih »Kinder- und Hausmärchen«, le da so jo v II. izdaji izpustili radi prekrvavih dogodkov. Stoji pa v mnogih memorabilijjskih zbornikih 16. stoletja, da, celo že pri Aelianu! Pri nas so o takih tragedijah prepevali po mestih potujoči pevci »moritatlerji« (Mordtat), omenjeni v »Spominih Kristofovega Pepčka«. Slovstvo pogostoma obravnava take primere: Caharija Werner v »24. februarju«, francoske »drame fatalistes« umetniško zaokrožajo tragično memorabilijo. Tudi za slovansko dramo je najti v gorenji razpravi dokaj pobude.

*

Pravica do greha. Češki dramatik Vilém Werner je osvojil občinstvo s svojo četverodejanko gornjega naslova. V II. dejanju mati prepričuje svojo hčer, da imajo moški pravico do nezvestobe. Pojavi se še lahkoživka, ki predava o nujnosti blodništva za rodbinsko srečo. Za smeh skrbi »ironična mati«, ki jo izborna podaja gospa Baldová. Režiser Milan Svoboda je z večjo roko vodil igro celo skozi mučne prizore. Sodelavci so skušali ublažiti rezko nasprotje med tragiko življenja in lahkomišelnimi nazori.

*

Nasilje ali žrtev? Kaj je močnejše: telesna moč, ki siloma osvaja, ali pa notranja krepost, ki vodi do požrtvovalnosti in na ta način razoroži silo? Tako vprašuje Jaroslav Hilbert v svojem najnovejšem igrokazu »Dvojčka«, ki se je te dni prvič uprizoril v Narodnem divadlu, ter odgovarja v prilog duševni jakosti, kakor sta že storila Tolstoj in Gandhi. Hilbert misli pri tem na resničen primer, na stališče svoje domovine v svetovni zgodovini: ena glavnih oseb se izrečno sklicuje na posamezne dobe čeških bojev za obstanek in dramatik javno izpoveduje, da mu stoji bliže protivnik bojne misli, Chelčičký, nego ustvaritelj modernega bojevanja, Žižka. Njegova nova igra se vrši l. 1920.

v rudarskem okraju nedaleč od Vladivostoka, ko se češki legijonarji odpravljajo proti domu. Avtorju se je posrečilo ustvariti dramsko napetost in še tako pojmovne dvogovore spraviti v sklad z gornjo istinitostjo.

*

Obrazi čeških glumcev. Založba Mánes v Pragi je izdala odlično publikacijo »Profily českých herců«. Joža Götzová je zbrala prvo češko monografijo o sedanjem češkem igrilstvu: 82 sodobnih dramskih umetnikov je prikazanih z oznako in sliko, poleg tega je še 830 drugih podob. Besedilo obsega 82 strani velikega formata. Broširana knjiga stane 190 Kč.

*

Nemški igrokazi na češkem odru. V Plznji se uprizore: Nestroyev »Lumpacivagabundus«, Zuckmayerjev »Hauptmann von Köpenick«, Cammerlohrova »Auto macht den Menschen«, Sassmannova »Haus Rotschild«, Baumova »Menschen im Hotel«, Zweigova »Lamm des Armen« in Alsberg-Hessejeva »Voruntersuchung«.

*

V. Kostenko: »Karmel'uk«. Ta nova ukrajinska opera je otvorila kijevsko zimsko sezono v državnem gledališču. Junak — Karmel'uk — je zgodovinska oseba, ki je pred sto leti imela veliko vlogo v Podolju. Tik pred poljsko vstajo l. 1831. se je v Podolju sprožil kmetijski upor, ki je zvezan s Karmel'ukovim imenom in ki še danes živi v ljudski legendi. V glasbenem oziru opera ni brez vrlin, vendar napredka ne pomeni za ukrajinsko operno glasbo. Občinstvo se zabava ob njej, kritika jo zavrača.

*

Dramatikova prisebnost. Pred meseci je izdelovalec avtomobilov povabil Tristana Bernarda, naj z njim preizkusi voz nove vrste. In res. Drčala sta kakih sto kilometrov na uro. Spotoma reče voditelj dramaturgu: »V tem kraju poznam odlično gostilnico. Pri njej se ustaviva.« V tem trenutku nepazljivosti se je samodrč zaletel ob drevo. Tedaj pa Tristan Bernard hladno pripomni tovarišu: »Vaš voz je sijajen. Ampak samo to mi povejte, kako ga ustavite, kadar ni nobenega drevesa ob cesti.«

*

Živali na odru. Marsikatera žival je že nastopila na igralnici ali celo dala naslov, n. pr. Aristofanu »Ptice« in »Žabe«. Kotzebue je napisal »Pretiranega osla« in »Srnjaka«, Sardou je nazval eno svojih glum »Krokodil«, Wildenbruch pa »Smrdokavra«, Birch-Pfeiffer pa »Čriček«. Ibsenova »Divja rasa« vam je še dobro v spominu. Enako pri nas »Krpanova kobila«, ki jo je neki Nemec prekrstil v »Flickbock«. V »Aidi« nosijo igralci bika Apisa po pozornici, v Mozartovi »Čarobni piščali« prenaša

Papageno v zlati košari gnezdo lepih ptičkov. V »Renskem zlatu« se Alberih izpremeni v črva, ta pa je iz kavčuka, iz proževine. Ljudje se včasih preoblečejo v živali, n. pr. v »Siegfriedu« ali v »Gozdnem Rabinu«. Neki berlinski igralec je proučeval opice v zverinjaku, da bi prirodno podal neko tako vlogo. V »Undini« nastopajo labodi, drugod konji, mezgi, kače, mačke, psi! Dolg bi bil seznam del, v katerih vidiš na prizorišču živali iz mesa in krvi.

A. D.

Listnica uredništva

Prejeli smo:

»Gospod Lipah!

Seja se v šoli je pravkar držala,
Lipahu ● se je zapisala — — —
Našega »ljubljenca« ste izpustili,
na njega zares ste pozabili!

Glavo bolj nizko nosite sedaj — —
in nič več ne glejte pri šoli nazaj!
V drugem se listu nam oprostite,
sicer uredništvo kar odložite!

Nas ni malo — mnogo, mnogo — zato pozor!«

Uredništvo je zvedelo, da je ta »ljubljenec« — Mitja Gorec, ki ga v zadnji številki nismo omenili med poklicnimi igralci. Da uredniku ne bo treba odlagati uredništva, izjavljamo, da je M. Gorec nastopil lani v »Peterčkovih p. sanjah« trikrat, v »Princezki in pastirčku« pa enajstkrat, skupno torej štirinajstkrat.

Toliko na grozečo elegijo naših mladih in za Dramo navdušenih Amaconk.

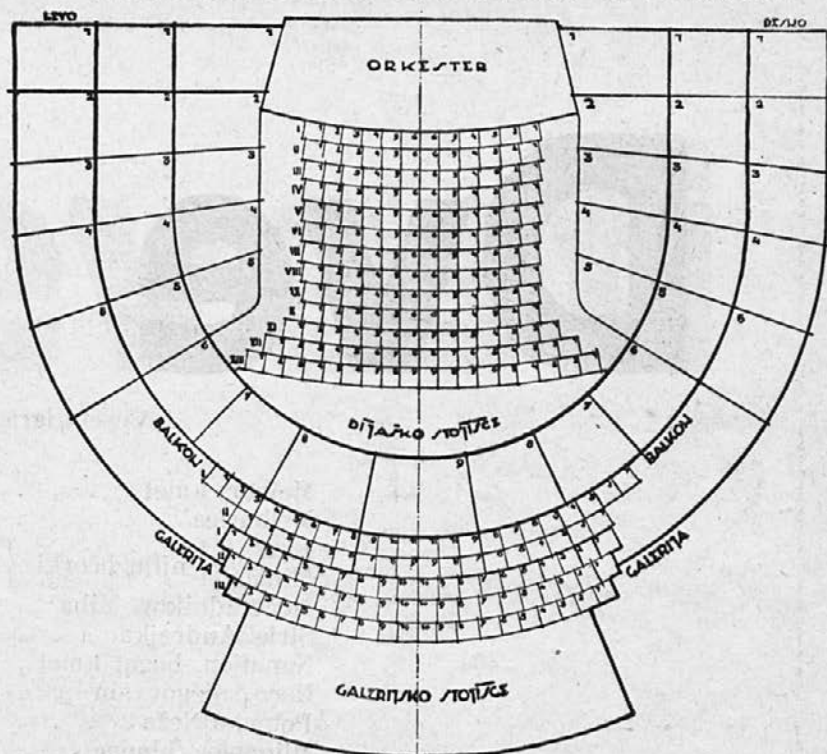
S spoštovanjem

Uredništvo.

Lastnik in izdajatelj: Uprava Nar. gledališča v Ljubljani. Predstavnik: Oton Župančič. Urednik: Fr. Lipah. — Tiskarna Makso Hrovatin, vsi v Ljubljani

RAZVRSTITEV SEDEŽEV V DRAMI

Continental

IVAN LEGAT

MARIBOR
VETRINJSKA 30
TELEFON INT. 24-34

LJUBLJANA
PREŠERNOVA 44
TELEFON INT. 26-36

Dve nevesti

Vesela igra v treh aktech. Spisal Cvetko Golar.

Režiser: Fr. Lipah.

Melhar, kmet	Bratina
Melharica	P. Juvanovna
Liza	Boltarjeva
Minica	V. Juvanovna
Močeradnikov Miha	Cesar
Stric Andrejka	Kralj
Napaljon, bogat kmet	Levar
Nace, njegov sin	Gregorin
Potovka Neža	Rakarjeva
Mlinarjev hlapec	Plut
Rožnikov Tone	Jerman

Godi se na Gorenjskem v starih dobrih časih. Prvo dejanje pri Melharjevih, drugo pri Napaljonu, tretje pa pri Močeradnikovih.

Vprizoritev po načrtu slikarja M. Gasparija.

Blagajna se odpre ob pol 8.

Parter: Sedeži I. vrste	Din 30
„ II. - III. vrste	28
„ IV. - VI. „	26
„ VII. - IX. „	24
„ X. - XI. „	22
„ XII. - XIII. „	20

Lože v P	Din 100
I. r	100
„	120
II. r	70
„	75
Peti ložni	20
„	25
„	15

Začetek ob 8.

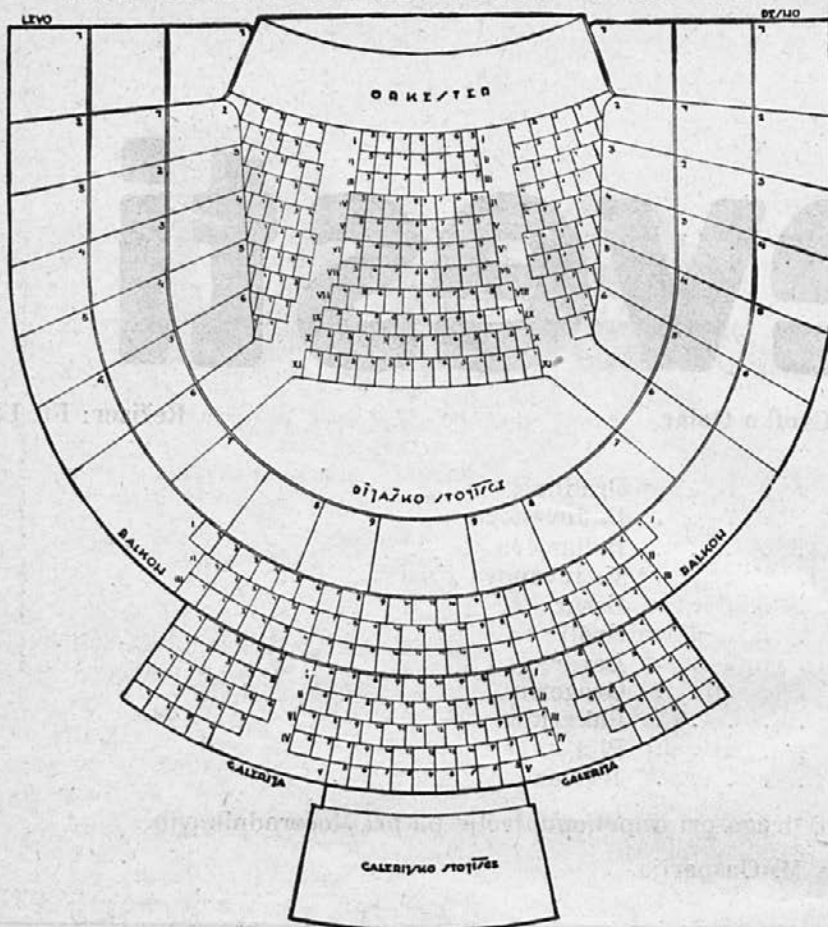
Konec ob 10.

Balkon: Sedeži I. vrste	22
„ II. „	18
Galerija: „ I. „	14
„ II. „	12
„ III. „	10
Galerijsko stojišče	2
Dijaško stojišče	5

VSTOPNICE se dobivajo v predprodaji pri gledališki blagajni Dramskega gledališča od 10. do pol 1. in od 3. do 5. ure

D

RAZVRSTITEV SEDEŽEV V OPERI

,RIBA' Ljubljana

Gradišče 7

trgovina z raznovrstnimi sladkovodnimi in
svežimi ter konzerviranimi morskimi ribami

Specijalna zajutrkovalnica vsakovrstnih rib - Vinotoč

Lastnik I. Ogrinc

Telefon 25-84